

UDVARHELYI HIRADÓ

SZÉPIRODALMI, TÁRSADALMI, KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Előfizetési árak:

Egész évre 4 frt, fél évre 2 frt, negyed évre 1 forint.
Egy szám ára 8 kr. — Községek, körjegyzők- és tanítóknak
egész évre 3 frt. — Megjelen hetenként egyszer, vasárnap.

Felelős szerkesztő: **Cs. Szabó Kálmán.**

Szerkesztő
és laptulajdonos: **Becsek Aladár.**

Hirdetések a legolcsóbban számíttatnak. A bélyeg díj
külön minden beiktatásnál 30 kr. Nyilttér sora 25 kr.
A hirdetés és nyilttér díja előre fizetendő.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Becsek D. Fia könyvnyomda

Iparfejlesztés.

Ha semmi más okunk nem is volna rá, de az Ausztriában ellenünk megindított gazdasági háboru, jobban mondva gazdasági forradalom jellegével bíró agitáció egyenesen rákényszerít arra, hogy a hazai ipart minden rendelkezésre álló eszközzel fejlesszük. De van rá egyéb ok is. Ki biznék az Ausztriával való kiegyezés állandóságában, ki volna képes önmagával elhitetni, hogy a közös gazdasági háztartás elkülönzése a jövő regéje? Azt hisszük, mindenki tisztában van azzal, hogy a most létrejött kiegyezés körülbelül az utolsó és ezzel tisztában lévén, el kell készülnünk arra is, hogy gazdasági önállóságunkat előkészítsük. Ennek a feladatnak a keretében legfontosabb teendő iparunk fejlesztése, amit természetesen úgy kell érteni, hogy a magyar ipar versenyképessé váljék minden irányban és ne csak a belső szükségletet fedezze teljesen, hanem képessé tétessék a világpiacon is versenyre kelni a kultur-államok iparával. Tömérdek nyersanyagot termel Magyarország, melynek hasznát mi alig vesszük, mert feldolgozni képesek nem vagyunk, sőt bátran állíthatjuk azt is, hogy Magyarország éghajlata és talaja arra is alkalmas, hogy az ipar céljaira szükséges oly nyersanyagokat is produkáljunk, melyek kultiválására figyelmünk eddig ki sem terjedt.

Az iparfejlesztés eszméje egyébiránt nem is új keletű. A Védegylet akciójától kezdve napjainkig az e célra irányuló törekvések egész sorozatával számolhatnánk be, melyek azonban csak annak tudatára vezetnek, hogy a kormány erélyes akciója nélkül társadalmi uton e téren

csak kis sikert érhetünk el. De nem is voltak az eszközök kellően megválasztva; így például mit akarunk mi elérni új iparágak meghonosításával addig, amíg számos, már rég meghonosult iparág szármalmasan vergődik és alig képes tengődni.

A kereskedőket is beleerőszakolni igyekeztek némelyek a hazai ipar támogatásának munkájába, nem gondolva meg, hogy a kereskedő e téren mit sem tehet addig, míg a fogyasztó közönség nem teszi erényévé a hazai ipar felkarolását és míg a közhatóságok is a szállítók és vállalatok tekintetében gyakran az idegen iparnak nyújtanak előnyt.

Végre azonban egészségesebb, gyakorlatibb akcióról értesülünk, mely ha kellőképp fogantatott, nagy lendületet adhat a hazai ipar fejlesztésének. Épp az imént említettük, hogy a közhatóságok — amint arra nem egy példa van — sokszor oly esetekben is mellőzték a hazai ipar termékeit, midőn oly ipartermékekről van szó, melyek a külföldi iparcikkkel egyenlő minőségűek, valamint az ár tekintetében kiállják a versenyt. A capite foetet piscis, nem esoda tehát, hogy a kormány és törvényhatóságok eme vétkes közönye csak megerősítette a közönséget ama hitében, hogy a magyar ipar csak selejtes cikkeket képes produkálni, melyekért a pénzt kidobni kár.

Ennek a vétkes közönynek kíván véget vetni Széll Kálmán belügyminiszter egyik legújabb rendelete, mely ezen, aranyigazságot tartalmazó szavakkal kezdődik.

„Az állam fejlődésének és anyagi felvirágzásának egyik főszöke a hazai ipar fellen-

dülése. A hazai ipar fejlesztéséhez fűzött érdekeknek olyan nagy jelentőségük van, hogy minden közhatóságnak kötelessége a nagy érdek előmozdítása.”

Amilyen igaz ez, olyan igaz az is, mit a rendelet további szövege mond, hogy a hazai ipar támogatása a köztörvényhatóságoknak egyenesen kötelességük. Ennek a kötelességnek a teljesítésére hívja fel a rendelet a törvényhatóságokat a következőkben:

„A cél elérésére legalkalmasabb, ha a törvényhatóságok, városok és községek elvileg elhatározzák, és határozatilag kimondják, hogy minden közszükséglet beszerzésénél, minden vállalat és berendezés létesítésénél a hazai iparnak elsőbbséget adnak, mindazokban az esetekben, a midőn a szükséges cikket teljesen kielégítő minőségben, megfelelő ár mellett szállítani képes; de különösen kívánatos az is, hogy ily irányban szabályrendeletek alkottassanak, melyekben a szükségletek beszerzésénél, valamint az ipari munkálatok kiadásánál követendő eljárás lehető tüzetességgel megállapíttassék, az esetek, melyekben külföldi cikkek beszerzése válik szükségessé, általános vonásokban meghatározottassanak és kimondassék, hogy minden ily esetben az ok, mely a külföldi cikk beszerzését szükségessé teszi, a hatósági határozatban felsoroltassék.”

Ez igen helyes remédium. Minden törvényhatóság, mely hazánk anyagi érdekeit szíven viseli, meg fogja alkotni a kívánt szabályrendeletet, amelyik pedig nem alkotja meg, arra nézve lesz a kormánynak olyan hatályos orvosszere, mely a vétkes közöny vagy egyenes roszakarat kóroanyagát kiirtja.

Nőiesség.

— Irta: *Milkó Izidor.* —

Nemrég azon vitakoztunk, hogy szabad-e a nőnek részt venni a férfiak mulatságában s velük inni?

Egy uri ember, a nélkül, hogy egyenesen válaszolt volna, így nyilatkozott:

— Azt a nőt, a kivel pezsgőzött az ember, nem tisztelheti kellően.

Néhányan ellenmondtak, mások meg igazat adtak neki. Ő azonban nem fejthette ki alaposan az állás pontját, mert nők is voltak jelen.

Most, hogy egyedül ülök a dolgozószobámban, most bátrabb vagyok, bővebben adom elő véleményemet, amint következik.

*

A nőnek semmi mereröltetésébe se kerül, hogy szeressék. Ha csak egy kicsit csinosabb egy szörnyetegnél, már könnyen talál valakit, a ki agyonlővi magát vagy — legalább — adósságot csinál érte. S a szerelem annyiból igazán olcsó, hogy a nővilág könnyen jut hozzá. Ein Thor ist immer willig, wenn eine Thörin will, — mondja egy lyrikus, a ki oly annyira népszerű, hogy már szinte idézni se illik. De annál nehezebb a nőnek kivívni azt, hogy tiszteletben tartsák. Ehez nem elég fessnek lennie és olyan ruhákat hordani, a melyekben szerencsésen domborít. Ehez az a csinoságnál ritkább erény szükséges, a melynek neve: női méltóság, a mi a nőnek épp oly előkelő ékessége, mint férfiaknak a gentlemanliness. Bájakkal többé-kevésbé fölruház a

természet minden asszonyszemélyt, a méltóságot a nő maga szerzi meg, hogy palládiuma legyen az ő természetes ellenségével: a férfival szemben. Ugyancsak kell vigyáznia, nehogy vétsen e palládiuma ellen. Elég ha egyszer kaczerkodik — mert a ki egyszer kaczerkodik, az mindig kaczerkodik, — elég, ha egyszer mutogatja a lábikráit, s már oda van a női méltóság vele a tisztelet, melylyel e méltóságnak adóztunk.

— Kiváló asszony, derék hölgy! — mondjuk a nőről, a ki megőrzi e méltóságot.

— Formás jószág, édes fiatal! — ekképen szidják, hogyha elvesztette azt.

Az asszonyok dolga, hogy melyik jellemzést hallják szivesebben. A büszkék bizonyára az elsőt, a hiuk a másodikat.

A mely nő nem elégszik meg azzal, hogy szeressük (magyarul: megkívánjuk), a ki tiszteltetni is akar, annak lady-nek kell lenni, uri nőnek. Bizonyos távolságban — drei Schritt vom Leib — kell tartani magától a bámulót. Az ne mutogasson sokat és ne sejtessen még többet az idomából, a melyekhez joggal csak egy férfinak lehet köze. Ne öltözzön izgatón s ne viselkedjen pajtáskodólag. Mert mentől érzékibb a hatás, a melyet gyakorol ránk, annál kevésbbé fogjuk respektálhatni a női méltóságát, a melynek fölébe kerültek a testiség hatásai. Azt a nőt, a ki nyugtalanítja az embert, nem tisztelik a férfiak.

Nos hát, az a hölgy, aki pezsgőzik velünk s talán be is csip e különben fölséges italtól, az bizony lemond arról, hogy tiszteljék nőiségét, a melynek rovására mulat velünk. A dolog természeténél

fogva szabadosabb beszédekot hall ilyenkor, s talán az ő szája is másképp jár el, mint józanabb alkalmakkor. Az is valószínű, hogy a szeme másképp villan, ha felhörpenti az izgató nedűt, mint a mikor a szakácskönyvben olvas. Ilyenkor bizonyára jobban kívántatja meg magát, mintha a gyermeke bölcsője fölé hajlik édes szeretettel anyai szemében, vagy ha türelemmel foltozgatja az ura fehérneműjét.

És ha ez a célja, akkor csak rajta! pezsgőzön, sőt cigarettázon is hozzá és fujja szemébe a füstöt a férripajtásának!

Ám ha tart arra, hogy hódolattal szóljunk hozzá, s hogy ne merjünk tőle rendez-vous-t kérni, akkor ne csináljon semmi férfidolgot s legfőképpen ne pezsgőzön.

Mikor egy nő ismerősömnek elmondtam ezt egyszer, ő nagysága azzal védekezett:

— Az még nem olyan baj... Ha velem szemben megfélelkezik valaki a köteles tiszteletről, s hozám talál nyulni, akkor pofonütöm!

Csakhogy, kedves asszonyom, az már nagy baj, ha annyira jön a dolog. Az igazi ladynek, a valódi urasszonynak nem szabad pofozkodni! Nem szabad abba a helyzetbe kerülni, hogy arcuzul kelljen ütnie egy férfit! Olyan távolságban kell őt tartani magától, hogy az sose merje ilymód megrohanni.

Azoknak a szegény lányoknak persze, a kik keserves kézimunkájukkal nehezen keresik mindennapi kenyerüket, robotmunkát végeznek egész héten, hogy vasárnapra legyen egy rendes ruhájuk, ezeknek a számandó teremtetéseknak bajos ilyen ladylike-nak lenni. Bárminő becsületesek legyenek is, főleg ha csinosak és tüdek, a kevésbbé lovagias férfiak könnyen esnek

Midőn e rendeletről megemlékezünk, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy e rendelet kibocsátásának érdeme első sorban Hegedűs Sándor kereskedelemügyi miniszterrel illeti meg. Kitűnik ez a miniszternek 1899. évi július 22-én kelt, az Országos iparegyesülethez intézett leiratából, melyben a többek közt a következők foglaltatnak:

„Ugyanezen alkalommal megnyugtató közlöm az egyesülettel, hogy már régebben tárgyalást folytatok a belügyminiszter uralmában irányban is, miszerint a hazai törvényhatóságok összes ipari szükségleteik beszerzésénél és ipari munkálataik kiadásánál a versenyképes hazai ipar termékeit előnyben részesítsék s ez irányban kötelező határozatot hozzanak.“

A kereskedelemügyi miniszter eme kezdeményezése, mint fent látható, megteremtette gyümölcsét. Most már csak a megalkotandó szabályrendeleteket várjuk. De várunk egyebet is: azt, hogy a magánegyesületek, intézetek, testületek követni fogják a kormány példáját; ugyanezt várjuk az uradalmaktól és alapítványoktól és ha mindezek kezét fognak a törvényhatóságokkal, a nagy fogyasztó közönség sem marad hátra és hazai iparunk fellendülése nem lesz többé *pium desiderium*.

Erdély aranykora.

1867. óta az erdélyi részek kulturális és gazdasági igényeinek kielégítése tekintetében a törvényhozás és az egymást követő kormányok jelentékeny, mondhatnók: néha a megengedett határokat is túllépő áldozatokat hoztak. A nemzetiségek kibékítése egyfelől, másfelől fontos gazdasági érdekek megkövetelték ezeket az áldozatokat, de egyszersmind meggyőzhették az erdélyi részek minden lakosát arról, hogy az unió számokban ki nem fejezhető hasznot hajtott eme kis országrésznek. Nem említve itt a különböző, nagyszámú állami iskola felállítását, csupán a gazdasági téren létesített intézményekre hivatkozunk, melyekkel az erdélyi részeket elárasztottuk. Nagy költséggel kiépült vasutak kötik ma már össze Erdély minden nevezetesebb pontját úgy a belfölddel, mint a külfölddel, jelentékeny állami kedvezményekben részesülő gyárak állítottak fel az országrész számos helyén, a háziipar fejlesztése s termékeinek értékesítése érdekében jelentékeny ál-

dozatok hozattak s ha nem is minden, de sok történet arészben is, hogy Erdélynek a Kelettel való összeköttetései ápolassanak és fejlődjenek. A mező- és erdőgazdaság, mely azelőtt Erdély sok vidékén alig hajtott jövedelmet, ma már a virágzás magas fokán áll, különösen a gyümölcsstermelés, baromfi-, tojás- és tejtermékekkel való kereskedés nyert szinte bámulatos fellendülést. Csúpn egy irányban történt kevés a gazdasági érdekek fejlesztése terén, nevezetesen a vízi utak fejlesztése érdekében, holott bizonyos, hogy különösen a Maros és az Olt hajózhatóvá tétele által az erdélyi részek kiviteli kereskedelmének rendkívül becses szolgáltatásokat lehetne tenni. De bár elmellőztük is ezt, Erdély kivitele egyre növekszik, kisebb városok kereskedői is egyenes összeköttetésben állanak külföldi import-czégekkel, pénzintézetek és más részvényvállalatok szolgálják a kiviteli kereskedelem érdekeit, mely azonban — sajátságos, de való — inkább Nyugat, mint Kelet felé gravitál.

Erdély tehát visszajutott volna a hajdani aranykorba, ha összejátszó körülmények némileg gátat nem vetnének annak, hogy az anyaország által az erdélyi részek érdekében meghozott áldozatok megteremhessék a joggal várt gyümölcsöket. Első sorban a Románia és Ausztria-Magyarország közt lejátszódott vámháboru akasztotta meg a gazdasági fellendülést, midőn Erdély számos iparága, melynek termékeit hosszú ideig Románia fogyasztotta, a megakadt export folytán egyszerre visszaesett. E részben javulás máig is csak igen kis részben állott be s felettébb szükséges volna, hogy e tekintetben újabb és jelentékeny áldozatok hozassanak a Romániával és Románián át való kereskedés fejlesztése érdekében. Továbbá akadályul szolgált az erdélyrészi nemzetiségek egyenetlenkedése, mely a gazdasági teret is átcsapott s az erők divergens irányban való működése, a széthúzás, sőt olykor a fondorkodó roszkarat jelentékenyen hátráltatták a gazdasági fejlődést. E részben a viszonyok lassan bár, de némileg javulásnak indultak: a szászok, eme par excellence iparos lakossága az erdélyi részeknek, kezdik belátni, hogy tulfeszített nemzetiségi aspirációk nem igen használnak a közös gazdasági érdekek ápolásának s hogy czélszerűbb e téren a rendelkezésre álló erőket egyesíteni s bizonyos tervszerű és céltudatos irányban működtetni, mint szertehúzódva bizonyos utópiákért a gazdasági érdekeket feláldozni.

Végül hátrányosan befolyásolta az erdélyi részek gazdasági fejlődését két, sőt három év rendkívül rossz termése. A jelen év azonban nagyrészt meghozta a kárpótlást; az erdélyi részekben az aratás oly jól ütött ki, mint régen nem, a buza hozama, az eddigi számítások szerint, kat. holdankint átlag

8 mm.-ra tehető, de vannak vidékek, hol az átlag 12 mm.-ra, sőt azontul is emelkedett. Jó középtermetést adott a rozs és zab is, csupán az árpa nem elégíti ki az igényeket; ellenben a kukorica ujabban igen szép fejlődésnek indult, a szőlők pedig oly jól állanak, hogy kedvező időjárás esetén Erdély bő szüretnek néz eléje.

Ha tehát még nem is mondhatjuk, hogy Erdély újból belépett az aranykorba, de joggal állíthatjuk, hogy közeledik feléje. És, mert a körülmények annyira kedvező fordulatot vettek, szükséges épp most e kedvező momentumot az erdélyi részek gazdasági viszonyainak javítására, illetve a fejlődés állandósítására felhasználni. Fontos érdeke az az országnak, hogy eme határázó országrészekben rendezett és fejlődésképes gazdasági viszonyok legyenek és hogy a mezőgazdaság mellett az ipar és kereskedelem is fellendüljön s Erdély gazdag kincsei, melyek nemcsak a természet adományaiban, de alkalmas munkaerőkben is állanak, kellőleg hasznosíthatassanak. Az áldozat, mit e czéltól az ország meghoz, soha sem lesz túl nagy, mert minden esetben megtermi gyümölcsöket.

De van egy szavunk a jó erdélyiekhez is. Nagyon rászoktak arra, hogy mindent az állam tegyen helyettük, ideje végre, hogy a saját erejüket is érvényesítsék. Erdély vagyonosodik, vagyonosodnak a régebben szegény sorsban élt románok is, ezt a pénzintézeteknél felhalmozódott s egyre gyarapodó betétek bizonyítják. Mivel tehát módjában áll ezen országrész lakosságának, hogy hasznos és szükséges vállalatokba befektetéseket tegyen, ne késlekedjék ezzel addig, míg a körülötte levő világ tulszárnyalja s elvágja előtte a kereskedelmi összeköttetések útját. Különösen nem ajánlható eléggé a nemzetiségeknek a közös gazdasági célok megvalósítása érdekében való tömörülése s a gazdasági téren is még mindig tapasztalható szétválásnak nemcsak megszüntetése, hanem arra való törekvés, hogy a hivatott egyének teljes egyetértésre jussanak a gazdasági tényezők működési programja tekintetében. Aranykort csak azon nép érhet meg, mely egyesülten, erőit koncentrálván fejleszti gazdasági érdekeit, ezt mondjuk magyarnak, románoknak, székelyeknek, szászoknak egyaránt!

— ab —

Ujdonságok.

Erzsébet királyné halálának évfordulója. Megható módon adott kifejezést városunk lakossága 11-én ama fájdalomnak, mely a múlt évi rettenetes katasztrófa első évfordulóján minden hazafi és minden jóérzésű ember szívét elfogta. A templomok zsufolásig megteltek; megszámlálhatatlan sokaságban özön-

nekik. Szegénységük a miben ártatlanok, fiatalságuk, a melyről nem tehetnek, s a szépségük, mely a legnagyobb szerencsétlenségük, — ez a három bajuk szomorú és kegyetlen jogczim bizonyos uraknak, hogy szerencsét próbáljanak náluk. Nekik hát szabad használni a tenyerüket. Sőt az öklüket is.

De ha kényelemben élő előkelő uri asszony kerül ily helyzetbe, az más és szigorubb beszámítás alá esik. Az ily nő azt bizonyítja, hogy nem viselkedett korrektül, hogy megengedett mértéken túl kaczerkodott s könnyű viseletével provokálta a férfiak pajkosságát. Maga hát az oka, ha elveszti azt a tiszteletet, mely a női érénynek, a tiszta hírnévnek s az érintetlen nőiségnek a jutalma. A kézlegység itt nem ér semmit. A legtöbb férfi ezt az ugynevezett büntetést semmibe vagy éppen további bátorításnak veszi. A nő komoly és igazán nőies magaviselete az egyedüli, mely minden ily támadást előre is lehetetlenné tesz.

A nő mindenek előtt törekedjék arra, hogy komolyan vegyék.

Észrevehették már, hogy az asszonyokat a velük foglalatostkodó férfiak kétáborra osztják, s az egyikbe azokat sorozzák be, a kiket komolyan vesznek, a másikba pedig, a kiket nem vesznek komolyan. Az elsőbe a diszkretül öltözködő, tartózkodó magaviseletű, szilárd erkölcsi elvekkal bíró asszonyokat, a kik nem óhajtanak hódításokat tenni s nem oátorítják a férfiakat olyan társalgásra, a mely hallgatóság előtt is le ne folyhatna. A másodikba azokat a kisebb kaliberű és tartalmu hölgyeket, a kik frivolabban öltöznek és csevegnek, a kiknek főczéljuk, hogy mulassanak és mulatassanak, s a kiket a szabadosságuk folytán a férfiak pajtás számba vesznek.

Ez utóbbiak azért a kétes értékű elégtételért, hogy ünnepeltessenek s hogy állandó udvaruk legyen, lemondanak a tulajdonképeni női tisztességről, —

arról, hogy komolyan vegyék őket. Eltűnnek sok apró semmibevevést, s elvesztik lassankint azt a tiszteletet, a melylyel a férfi különben oly szívesen adózik a nőnek.

A férfi tulajdonképpen — mert hiszen mind egyikünknek van vagy volt anyja — nagyon is hajlandó hódolattal viseltetni a női nemmel szemben, s igen fiatal korban úgy is tekint az asszonyokra, mint a nőiség megannyi ideáljaira. S mi boldog volna a legtöbb férfi, ha mindvégig megőrizhetné ezt a kultuszt nemcsak az asszonyok összeségével, de minden asszonnal szemben! Fájdalom, a nő az sokszor, a ki lerontja ennek az ideálnak az uralmát, — ő az a ki leszáll olykor a talapatáról, s bursikóz módon szegődik pajtásává, játszótársává annak a ki szeretné istennőjének megőrizni, eszményének megtartani.

Megmondom nyiltan: a cigarettázó, kártyázó és pezsgőző hölgyek ép annyit ártanak a nőiség madonna-kultuszának, mint azok, a kik súlyosabb beszámítás alá eső hibát követnek el. Sőt talán többet. Mert a jóhíret vesztett nővel könnyen végzünk, — ha megbotlott, akkor leszámolunk vele. De csakis övele, mert ballépése nem csökkentheti tiszteletünket más asszonyokkal szemben.

Ellenben, ha jónevelésű, előkelő származású és máskülönbben is kifogástalan hölgyek férfiakká durvulnak, akkor e jelenség igen is alkalmas arra, hogy veszendőbe menjen vagy legalább csorbát kapjon az a hagyományos nőhódolat, melyre a mi generációnkat még ránevelték, s amelynek jótékony melegét szeretnők mindvégig ott érezni a szívünk körül.

S bizony, ha lapjaink, melynek a Figaró divatja szerint bizonyos problémákra szeretik megszavaztatni a közönségüket, fölvetnék a kérdést, vajjon illik-e a nőknek kerékpározni, kártyázni, cigarettázni és pezsgőzöni, én erre a kérdésre habozás nélkül érelyes *nem*-mel válaszolnék.

Mert látják, t. hölgyeim, mikor szeretni akarjuk önöket, akkor az a czéljuk, hogy mentül közelebb jöjjenek hozzánk. Ellenben, ha tiszteletet igényelnek, akkor azon kell lenniök, hogy mentül távolabb maradjanak tőlünk. S már most kell-e intímabb közeledés, bizalmasabb pajtáskodás, mint az, ha asszonyok és (szörnyűség!) leányok versenyt füstölnek, kártyáznak velünk, nem is szólva a pezsgőzéstől? Nincs-e kitéve velünk szivarzó asszony, hogy valamelyikünk egy pajkos momentumban arczába fujja a füstöt? — a kártyás urhölgy annak, hogy ha joggal tanul nyul a betéhez, valaki rá üt a kezére.

Nekünk, a kik esztetikai szempontból nézzük az egész életet s különösen annak legszebb jelenségét: a nőt, — nekünk, a kiknek a női test csakugy, mint a női lélek, egy édes és fenséges mistérium, a melyet, Anatole France oly találóan nevezett el örök Vénusz-nak, — nekünk, a kiknek a teremtés e bájos hibája nemcsak gyönyörforrás, de etikai fogalom és esztetikai jelenség is, a melyet olykor érzéki érdeklődés nélkül is óhajtunk nézni, — minékünk sohase lesznek rokonszenvesek azok az asszonyok, a kiknek szagos szájvizeket kell használni, hogy eltűnjön fogai közül a nikotinillat. Sem pedig azok, a kik pénzbeli ajándékot fogadnak el a férfaktól, midőn azok játszás közben nyerni (és csalni) hagyják őket. S legkevésbé azok, a kik forróbban lehelnek ránk, mert át vannak tüzesedve attól a pohár Pommerytől, a melyet, behunyt szemmel, kaczer hátraszegésével a fejnek, töltenek magukba. Nekünk mindenkor fájni fog ez a részletekben való bukás, melyet eképen visz véghez magán az asszony, ifju éveinek ez az édes álma, nemes eszményképe, a melyet makula nélkül valónak szeretnénk látni.

Az előbbkelő és jobb módu hölgyek ne férfiaskodó sporttal és bursikóz viselettel iparkodjanak

löttek az Istentiszteletekre. E szomorú emlékű napon a hivatalos körök zászlók kitűzése által is kifejezést adtak gyászuknak. A templomokban az istentiszteletek alkalmával persely is volt kitűve az *Örökimádás-temploma* alapja javára. Az istentiszteleteken egy a törvényhatóság, mint a város képviselőtestülete megjelent *Hollaki* főispán vezetése alatt. A katolikusoknál *Jung Cseke* Lajos apát-plebános celebrálta a misét, míg a reformátusok templomában *Bedő* Ferencz lelkész mondott könyörgést.

Áthelyezések. Dr. *Makszim* Ferencz ezredorvos Bécsbe áthelyeztetett s az így megürült állásra a Visegrádon állomásozó 51. számú gyalogezred 2. zászlóaljától Dr. *Urbányi* István ezredorvost helyezték át.

Udvarhelyvármegye közigazgatási bizottsági gyűlése. Udvarhelyvármegye köz. bizottsága 13-án tartotta meg rendes havi gyűlését *Hollaki* Ártúr főispán elnöklete alatt, melyen az augusztus havi dolgok nyertek elintéztést. A tagok közül jelen voltak: *Ugron* Gábor, *Jakab* Gyula, gr. *Lázár* Ádám, *Ádám* Albert, *Sándor* Mózes, *Ugron* István, *Diószeghy* Samu, *Daniel* Elek, *Roediger* Géza, *Diemár* Károly, dr. *Vilentsik* Ferencz, *Gyarmathy* Ferencz, *Lántzky* Sándor, dr. *Keith* Ferencz, *Bedő* Ferencz, *Persin* János, *Menyhárt* András, *Ferenczy* Károly, *Sebestyén* Gergely. A gyűlést *Hollaki* főispán kilencz órákor nyitotta meg mely után *Jakab* Gyula alispán tette meg jelentését. Iktatóra érkezett a jelzett idő alatt 1848 ügydarab, hátrálék volt 431, elintéztést nyert 1980. Tartatott egy rendkívüli közgyűlés. Személyváltás a tisztviselői karban nem történt. A pénztárvizsgálat váratlan megvizsgálása megejtett, hiány nem találtatott. Utadó hátrálék volt jul. hó végével 23219 frt 56 kr, melyből befolyt 3578 frt 12 kr. Zetelakán 19-én általános lóvizsgálat tartatott, amely alkalommal az utolsó két takonykór-gyanus ló is kiirtatott. — *Ugron* István árvaszéki elnök jelenti, hogy Udvarhelyvármegye árvaszékéhez iktatóra érkezett 1871 ügydarab, megelőző hóról átjött 312, elintéztetlenül maradt 323. Gyámság, illetve gondnokság alatt maradt a hó végével 10027 egyén. Székely-Udvarhely város árvaszékéhez iktatóra érkezett 90, átjött 12, elintéztést nyert 90 ügydarab. Gyámság, illetve gondnokság alatt maradt 143 egyén. — A *tiszti főorvos* jelentését *Jakab* Gyula alispán olvasta föl, mely szerint az egészségi állapot általában véve kedvező volt, mert betegülési esetek csak szórványosan fordultak elő. A magánorvosi gyakorlatban a légző és emésztő szervek könnyű lefolyású hurutos bántalmi merültek föl. Orvos-rendőri vizsgálat 12 esetben végeztetett. — *Sándor* Mózes kir. tanfelügyelő jelentésében felemlíti, hogy ez időszak

különbözní a szegényebektől, hanem nőies tulajdonaiknak, asszonyi erényeiknek a fejlesztésével. Mivelhogy szerencsés anyagi és társadalmi körülményeik megengedik nekik, hogy nők legyenek és maradjanak a szó igaz értelmében, az élet minden viszonyai között. Minő félreértése e nemes rendeltetésnek, ha annak betöltése helyett férfiszokásokban és férfimulatságokban keresik gyönyörűségüket!

Ki lesz hát akkor a nő, ha a szegények nem érnek rá azok lenni, a gazdagok és függetlenek pedig egyszerűen beállnak férfiaknak?

Vigyázní kell hölgyeim, mert ha csődöt mond a nőiség, akkor megbuknak az emberiség legszebb ideáljai s veszélyben lesz maga az isten is, a kinek szent anyjával szeretjük személyesíteni a tiszta nőnek ideál-alakját.

Magyarországon még szerencsére él és tiszteltben áll a hogymány az igazi magyar nőről: a magyar matronáról, a magyar nagyasszonyról s a magyar uri hölgyről. Olyan szép és nemes típusok, a melyeknek emléke remélhetőleg feltartóztatja azt a züllést, mely a női tartózkodást s a madonna-glóriát fenyegeti. De szemben a mindinkább divatba jövő irányzattal, mely hogy egy-két feszítő asszony szélségeinek kedvezzen, elnézést gyakorol a nők körében és a nőiségben pusztító pezsgő-bacillusal, kártya-mániával és cigaretta-filloxérával, — ezzel az irányzattal szemben meg kellett mondani ezt az őszinte szót.

Magam is bámulok a bátorságomon, de meg kellett mondanom, hogy a férfiaság mezejére való kirándulások, az idegen és nem épen szilárd talajon próbált vendégszereplések, a férfiasodhatnám mind e nyilvánulásai a nőiség rovására mennek. Olyan-fajta erkölcsi hermafroditizmus ez, melytől a nők riadnának meg legjobban, ha férfiakon látnák.

alatt fejeztetett be az alsósófalvi és h.-karácsonyfalvi községi, továbbá a bágyi és szederjesi isk. államosításának szervezése. A mult évi statisztikai adatokból a következőket említiük föl: össze volt írva mindennapi és ismétlő tanköteles 22032, megelőző évinél 33-al több; tényleg iskolába járt 18664. A népiskolák összes száma 150, melyből állami jellegű 28, községi 43, r. kath. 33, gör. kol. 6, ev. ref. 23, ág. ev. 5, unit. 12. Alkalmazva volt 244 tanerő (201 férfi, 43 nő). Iktatóra érkezett 4520 ügydarab. Óvókötelesek összeírásának eredménye 8113 (4298 fiu, 3815 leány). — *Diemár* Károly kir. ügyész jelentéséből kitűnik, hogy a helybeli kir. törvényszék fogházában 2 vizsgálati, 37 elítélt, a kereszturni j. b. fogházában 16 elítélt, a h.-oklándi j. b. fogházában 1 vizsgálati, 15 elítélt, összesen 3 vizsg. és 68 elítélt fogoly volt letartóztatva. A szabályszerű tisztaság fentartatott. — *Roediger* Géza pü. igazgató helyettes jelenti, hogy egyenes adóban befolyt 23677 frt 19 kr, hadmentességi díjban 199 frt 79 kr, bélyegdíj és jogilletékben 3886 frt 11 kr, fogyasztási és italadóban 31826 frt 46 kr, dohányjövedékben 16845 frt 49 kr. Ideiglenes házadómentesség 14 esetben engedélyeztetett. — *Diószeghy* Samu kir. főmérnök jelenti, hogy ugy az állami, mint a törvényhatósági utak jők voltak, közlekedési akadály nem fordult elő. — A tárgysorozat 14-ik pontja alatt *Jakab* Gyula alispán jelentést tett a mult havi gyűlésen *Ugron* Gábor által a magzatelhajtás érdekében történt felszólalására, amennyiben a községi előjáróságok a legszigorubb büntetés terhe mellett utasítottak, hogy minden egyes ilyen és tudomásukra jutott esetekről mulhatlanul tegyenek jelentést, *Ugron* Gábor indítványára pedig az összes lelkészek felkéretnek a népnek ez ügybeni felvilágosítására. A 16. pont alatt lett tárgyalva *Gálffy* Kálmán főszolgabírónak fellebbezése az alispán által ellene indítandó fegyelmi eljárást elrendelő határozata ellen. A bizottság helyet adott a fellebbezésnek, amennyiben ellene csak a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot rendelte el. A tárgysorozat 163. pontból állott s letárgyalása 11 óra után már véget ért.

Kitüntetett kiállító. A szegedi gazdasági kiállításon magyarfajta erdélyi jellegű szarvasmarhájáért *Ugron* Zoltán fiatalfalvi birtokos *kiállítási oklevéllel* lett kitüntetve.

Lefoglalható hivatali illetmények és nyugdíjak. Szigoru elvi határozatot hozott nemrég a belügyminiszter. Kijelentette t. i., hogy az államkincstár jogosítva van a fegyelmi bírósági határozatokon alapuló marasztalások — pénzbüntetések, birságok és a közszolgálati viszonyból eredő tartozások — adók, nyugdíjjárulékok, fizetési előlegetítmények — behajtása céljából közigazgatási uton levonásokat tenni a hivatali illetményekből; még pedig aként, hogy ha a hivatali illetményeknek vagy nyugdíjaknak nincs bírói végrehajtás alá vonható része, vagy pedig az már ki van merítve korábbi foglalások által: az esetben a kincstár követelésének kielégítésére a törvényben (1881. IX. t.-cz) megállapított minimumon alul is igénybe veheti a hivatali illetményeket és nyugdíjakat.

Halálozás. Folyó hó 10-én hunyt el özv. Zeyk-falvi *Zeyk* Lászlóné sz. *Simai* Karolina életének 78-ik évében Sárdon.

Uj gyárak Erdélyben. A Szászsebesen megjelenő „Unterwald“ című lap írja, hogy a m. kir. kincstár komolyan foglalkozik egy idő óta a tervvel, hogy Szászsebesen vagy Péterfalván már legközelebb egy cellulozé gyárt állít fel. Ugyanaz a lap írja, hogy egy nemetországi társaság megbízásából e napokban egy mérnök járt Szászsebesen, hogy ennek fekvését és környékét tanulmányozza. A német társaság ugyanis több textilipar-gyártelepet szándékozik Erdélyben létesíteni. Azon esetben, ha Szászsebest erre alkalmasnak találják, a társaság megveszi a várostól és az egyháztól az ottani patak vizijogát a rajtalevő malmokkal együtt, és ötszáz munkással már legközelebb belefognak a munkába.

Kinevezés. A pénzügyminiszter *Farczádi* Albert II. osztályu adóhivatali pénztárnokot I. osztályu pénztárnokká kinevezte.

Igazolványos altisztek kérvényei. A honvédelmi miniszter most megújítja és szigorítja egy régi rendletét, amely az igazolványos altisztek valamely állás iránti kérvényének elutasításáról szól. A rendeletben kimondja a miniszter, hogy az igazolványos altisztek kérvényeire, abban az esetben, ha azt elutasítják, nem elég a szokásos indokolás nélküli végzést rávezetni, hanem meg kell indokolni, hogy miért utasították el őket és ki nyerte el az illető állást, mert

ha olyan nyerte el az állást, aki fölött a folyamodó altiszt előnnyel bír, az illető altiszt ez ellen az 1873. évi 11. t.-cz. 15-ik szakasza értelmében panaszt tehet. Ezért a folyamodó altiszteknek tudniok kell, hogy miért és kiért mellőzték őket. A rendeletet a honvédelmi miniszter megküldötte valamennyi törvényhatóságnak.

Rendelet az iskolai szünetről. *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter valamennyi tanfelügyelőhöz rendeletet intézett, melyben elrendeli, hogy az állami és községi, társulati és magán elemi népiskolákban a szorgalomidő és a nagyszünnet ezen-tul a következőkép osztassék be: a) nyolcz havi iskolázás mellett: a szorgalomidő szeptember 15-től május 15-ig (a nagyszünnet május 15-től szept. 15-ig); b) kilencz havi iskolázás mellett: a szorgalomidő szept. 15-től jun. 15-ig (a nagyszünnet junius 15-től szept. 15-ig); c) végül oly helyeken, ahol tiz havi iskolázás van, a szorgalomidő szept. 1-től junius hó végéig (a nagyszünnet pedig julius hó 1-től augusztus hó végéig terjedjen).

A királyi pár képének megfestését tudvalevőleg a törvényhatósági bizottság egyik korábbi gyűlésén elhatározta. Azoknak elkészítését *Ferenczi* festőművészre bizta volt. A képek tegnap érkeztek meg, s azokat a diszterembe, a bejárattal átollenben fogják felfüggeszteni.

A homoródalmási ünnepély. Diszes emléktáblát állítottak Erzsébet királyné emlékének az ország-szerte kires homoródalmási cseppkő-barlangban, az udvarhelymegyei tanítótestület tagjai s ezt az emléktáblát lélekemelő ünnepségek közt leplezték le és adták át rendeltetésének most, a királyné halálának évfordulója alkalmából. Ugyanekkor a tanítótestület negyedszázados jubileumát is megülte. Homoród-Almásra már az ünnepet megelőző napon nagy számmal érkezett az ünneplő közönség, az ünnep napján pedig egész kocsisorok vonultak be a föllobogózt helységbe. Reggel nyolcz órákor a templomban *Ajtay* János helybeli pap hazafias szellemű alkalmi imát mondott s ezután az ünneplő közönség nemzeti zászlók alatt kocsikon robogott ki a helységtől mintegy tiz kilométernyire eső cseppkőbarlangba. A barlang második szakaszában, az ugynevezett márványszakaszban állították föl a fehér eres, husszinű márványfalon a fekete márványból készült emléktáblát, amelyen arany betűkkel a következő folirat áll:

ERZSÉBET-SZAKASZ.

Állította

az udvarhelyvármegyei tanító-egylet

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ

EMLÉKEZETÉRE

és leplezte a haláleset évfordulóján
1899.

Az ünnep a templomszerű barlangban gyertyák fénye mellett folyt le. Az almási legényekből és leányokból álló vegyes énekkar *Kölcsy* Hymnusát énekelte, *Bedő* József tanító-egyesületi elnök pedig alkalmi beszédet mondott, mely után a lepel az emléktábláról lehullott. Az emléktábla székely stilusban készült, tulipánokkal környezve, alján a tanítótestület jelvényével, egy nyitott ábécés könyvvel. Emeli az emléktábla hatását a fölötte álló természetes cseppkő, amely igen hasonlít a magyar szent koronához. A tábla környékét a nők virágokkal árasztották el. *Hargita* Nándor helybeli kő- és agyagipariskolai igazgató tervezte és az intézet tanuló-növendékei készítették a szép emléktáblát *Huber* Antal művezető-tanár vezetése mellett. A leplezés után *Kenyeres* András homoródalmási bíró átvette az emléktáblát a község gondozásába. *Tarcsafalvy* Albert alkalmi költeményt szavalt, *Ajtay* János lelkész pedig megáldotta az emléket s az ünnep a vegyes énekkar „Szózatá“ val bezárult. Ünnep végével a barlang előtt jubileumi közebed és utána táncmulatság volt.

Közgazdaság.

Udvarhelyvármegye lótenyésztőbizottsága, a lótenyésztés emelése céljából Székely-Udvarhelyt, a barompiac téren, folyó 1899. október 7-én reggeli 9 órákor kezdődőleg, m. kir. földmívelésügyi miniszter által adományozott 300 frt jualom kiosztásával összekötött tenyészkanca kiállítást rendez a következő feltételek alatt:

1. Jutalom elnyerésére pályázhat minden udvarhelyvármegyei lakos és oly kisbirtokos, ki kizárólag mezőgazdasággal foglalkozik s kinek 156 cmter magos és idei jó csikóval bíró és jól táplált tenyészkancaja van.

2. Minden pályázó köteles beigazolni, hogy tenyészkanczája, az alatta levő csikó ellésekor már tulajdona volt s egyidejűleg köteles a fedeztetési bárczát vagy előjárósági bizonyítványt is magával hozva, bemutatni.

3. A jutalomdíj odaitélésénél, úgy a kancza, mint csikója jósága figyelembe lesz veendő.

4. A jutalom czime: földmívelési miniszteri jutalom.

5. A jutalom a következő:

a) a 158 centiméter magasságon felüli tenyész kanczáknál:

I-ső jutalom . . . 75 frt készpénz.
II-ik " . . . 50 " "
III-ik " . . . 25 " "

b) a 156—158 centiméter magas tenyész kanczáknál:

I-ső jutalom . . . 60 frt készpénz.
II-ik " . . . 40 " "
III-ik " . . . 30 " "
IV-ik " . . . 20 " "

6. Ezen pénzbeli jutalomon kívül a bíráló bizottság esetleg diszokleveleket is oszt ki a pályázók között.

Felhivatnak az összes vármegyei lótenyésztő kisbirtokosok, hogy ezen kiállításon tenyészkanczáikkal megjelenni sziveskedjenek.

Székely-Udvarhely, 1899. szept. hó 15.

Báró Kemény Béla, Ádám Albert,
lótenyész bizottsági elnök. jegyző.

Nyomatott Becsek D. Fia könyvnyomdájában.

Szám 380—1899.
végrh.

Árverési hirdetmény.

Alulirt bírósági végrehajtó az 1881. évi LX. t. cz. 102. §-a értelmében ezennel közhírré teszi, hogy a sz.-udvarhelyi kir. törvényszék 1898. évi 4675. számú végzése következtében Dr. Valentsik Ferenc ügyvéd által képviselt Dr. Demeter Károly javára ifj. Biró V. András peteki lakos ellen 70 frt s jár. erejéig 1898. évi augusztus hó 28-án foganatosított kielégítési végrehajtás után lefoglalt és 350 frtra becsült 4 ökörtulok és 4 méncsikóból álló ingóságok nyilvános árverésen eladatnak.

Mely árverésnek az oklándi kir. járásbíró 1898. évi V. 107/6. számú végzése folytán 70 frt tőkekövetelés és eddig összesen 2 frt 50 krban bíróilag már megállapított költségek erejéig Peteken, alperesnél leendő eszközlésére 1899. évi szeptember hó 25-ik napjának délelőtti 10 órája határidőül tuzetik ki és ahhoz a venni szándékozók oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok az 1881. évi LX. t. cz. 107. és 108. §-a értelmében készpénzfizetés mellett, a legtöbbet ígérőnek becsáron alul is elfognak adadni.

Amennyiben az elárverezendő ingóságokat mások is le és felülfoglaltatták és azokra kielégítési jogot nyertek volna, ezen árverés az 1881. évi LX. t. cz. 102. §. értelmében ezek javára is elrendeltetik. Kelt Oklándon, 1899. évi szeptember hó 11-ik napján.

Pollák Ignác,
kir. bir. végrehajtó.

RICHTER-féle HORGONY-PAIN-EXPELLER

Linimentum Capsici compos.
Ezen hirtve házi szerszámokként az idő megpróbálásának, mert már több mint 30 év óta megbízható, fájdalomcsillapító bedörzsölésként alkalmazatik külsőleg, eszténá, tag-szagattatásnál és megduzzadásoknál és az orvosok által bedörzsölésekre is mindig gyatrabban rendeltetik. A valódi Horgony-Pain-Expeller, gyatrorta Horgony-Liniment elvevésés alatt nem titkos szer, hanem igazi népszerű házi szerszám, melynek egy házi társában sem kellene hiányozni. 40 kr., 70 kr. és 1 frt. üvegekben árban majdnem minden gyógyszerárban készletben van; fóráktár: Török József gyógyszeresznél Budapesten. Bevásárlás alkalmával igen óvatosak legyünk, mert több ki-sebbereték utánzat van forgalomban. Ki nem akar megkárosodni, az minden egyes üveget „Horgony” védjegy és Richter cégjegyzés nélkül mint nem valódit utasítsa vissza.

RICHTER F. AD. és TSA., esász. és kir. udvari szállítók, RUDOLSTADT (Thüringia).

345—1899. szám.

Udvarhelyvármegye főispánja.

Pályázati hirdetmény.

A kormányzatmra bizott Udvarhelyvármegye törvényhatóságánál a pénztári tisztai állás lemondás folytán megüresedvén, ezen állásra pályázatot hirdetek, s felhívom mindazokat, kik ezen állást elnyerni óhajtják, hogy az 1883. évi I t. cz. 18. §-ában előirt minősítésüket igazoló okmányaikkal felszerelt kérvényüket hozzám f. évi szeptember hó 25-ig annyival inkább nyujtsák be, mert a későn érkező, esetleg kellően fel nem szerelt kérvények figyelembe vétetni nem fognak. — Az állás javadalmazása évi 600 frt fizetés és 160 frt lakbér. — A törvényhatósági bizottsági közgyűlés által megválasztott pénztári tiszt köteles lesz biztosíték fejében 1500 forintot letenni.

Sz.-Udvarhely, 1899. augusztus 30.

Hollaki Arthur s. k., főispán.

Gyertyánffy Gábor könyv-, szépmű- és papirkereskedésében

Székely-Udvarhelyen

a székelyudvarhelyi összes tanintézetek számára előirt legújabb kiadású tankönyvek, rajz- és írószerek, szépirási füzetek stb. raktáron vannak.

Rendes számlaviszonyban állván az összes hazai könyvkiadó-vállalatokkal, a legtöbb magyar könyvujdonság megjelenésekor már raktáromon van.

Bizományosaim vannak Európa főbb könyvpiazaiban, és így bárhol hirdetett könyveket, folyóiratokat stb. gyorsan, eredeti árban szállítok.

Dús választéku raktáram van kötött vonalzott üzleti könyvekből, levél-, író-, csomagoló- és rajzpapirosokból, rajzeszközökből — a legegyszerűbbtől a legfinomabb minőségig, — jegyzetkönyvecskékből stb.

Elsőrangú gyárak és cégekkel tartok fenn évtizedek óta összeköttetést és így a legolcsóbb árakban szolgálhatom ki vevőimet.

Szám 33—1899.

ig. vál.

Hirdetmény.

A megyei igazoló választmány a mai napon tartott nyilvános ülésében az 1900-ik évre érvényes virilis megyebizottsági tagok névsorát összeállította.

Ezen névsor mátol számítandó 15 napou át, bezárólag e hó 29-éig a megyei I-ső eljegyzői irodában közszemlére lesz kitéve.

A névsort ez idő alatt jogokban áll érdeklődőknek a hivatalos órák alatt betekinteni, s netaláni sérelmeik elleni jogorvoslatokkal élni.

Székely-Udvarhelyen, 1899. évi szeptember 8-án.

Gróf Lázár Ádám,
ig. vál. elnök.

Fűtő- és főzőkemenczék nagy raktára.

PAPP-ZAKOR ENDRE

vaskereskedése

Székely-Udvarhelytt

az „Arany kaszához”

Van szerencsém úgy a helybeli, mint a vidéki közönség igen becses figyelmét felhívni gazdagon berendezett

vaskereskedésemetre.

Mindennemű vajda-hunyadi vasak, legjobb minőségű fű- és főző-kemenczék, varrógépek 6 évi jótállásra. Épület- és butorvasalások, szerszámok legjobb minőségben, s nagyon olcsó árban árusítatnak el.

Igen becses pártfogásért esedezve kiváló tisztelettel

Papp-Zakor Endre.

Épület- és butorvasalás nagyraktár!

Sz. 14937—1899.

szb.

Pályázati hirdetmény.

A nagygalambfalvi körjegyzői állásra, mely következő javadalmazással van egybekötve: 1. körjegyzői fizetés 300 frt; 2. szállásbér 50 frt; 3. irodai átalány 40 frt; 4. anyakönyvi tiszteletdíj 100 frt; 5. utazási átalány 30 frt, a pályázatot ezennel kihirdetem s felhívom mindazokat, kik ezen állást elnyerni óhajtják, hogy szabályszerűen felszerelt pályázati kérésüket f. évi szeptember hó 24-éig annál bizonyosabban adják be, mivel a később beérkező folyamodványokat figyelembe venni nem fogom.

Székely-Keresztur, 1899. szeptember 2-án.

Gálffy Kálmán,
főszolgabíró.